

„Úžasný, skutečně inspirující příběh.
Tahle knížka je ještě lepší, než vám vyprávěli.“ Bill Gates

TARA WESTOVEROVÁ

VZDĚLANÁ

- pravdivý příběh -

MLADÁ FRONTA

Vzdělaná

Vyšlo také v tištěné verzi

Vyrobeno pro společnost Palmknihy - eReading

MLADÁ FRONTA

Tara Westoverová

Vzdělaná – e-kniha

Copyright © Mladá fronta, a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

TARA WESTOVEROVÁ

VZDĚLANÁ

MLADÁ FRONTA

Pro Tylera

Přeložila Olga Bártová

Copyright ©2018 by Second Sally Ltd.

Translation © Olga Bártová, 2019

ISBN 978-80-204-5289-4 tištěná kniha

ISBN 978-80-204-5784-4 ePub

ISBN 978-80-204-5786-8 Mobi

ISBN 978-80-204-5785-1 PDF

V danou chvíli si plně neuvědomujeme, co cítíme. Naše pocity se umocní až časem, celkový dojem tudíž můžeme mít jen z minulosti, a z přítomnosti nikoliv. Proto je minulost tak krásná.

– VIRGINIA WOOLFOVÁ

Dle mého názoru musíme vzdělávání chápat jako soustavnou rekonstrukci zkušenosti; proces a cíl vzdělávání jsou totožné.

– JOHN DEWEY

Poznámka autorky

Tohle není příběh o mormonismu. Ani o žádném jiném náboženství. Vystupují v něm nejrůznější typy lidí, věřící i nevěřící, hodní i ne tak hodní. Autorka zpochybňuje, že by mezi nimi byla nějaká souvztažnost, ať už pozitivní, nebo negativní.

Následující jména uvedená v abecedním pořadí jsou pseudonymy: Aaron, Audrey, Benjamin, Emily, Erin, Faye, Gene, Jessica, Judy, Peter, Robert, Robin, Sadie, Shannon, Shawn, Susan, Vanessa.

PROLOG

Stojím na červeném vagonu; dřepí opuštěný vedle stodoly. Vítr sílí, vlasy mi šlehaají přes obličej a za rozepnutý límeček košile mi zalézá zima. Takhle blízko hory bývají silné vichřice, jako by od-dychoval sám vrcholek. Údolí pode mnou je klidné, nerušené. Zato naše farma tančí: těžké jehličnaté stromy se zvolna kývají, pelyňky a bodláky se třesou a uklánějí před každým poryvem a krátkým bez-větrím. Za mnou se zvedá mírný kopec a lepí se k úpatí hory. Když se podívám nahoru, vidím tmavou siluetu Indiánské princezny.

Kopec je posetý divokou pšenicí. Jestli jsou jehličnany a pelyňky sólisté, pšeničné pole je baletní sbor, každý stonek napo-dobuje prudké pohyby ostatních, milion balerín se sklání, jedna po druhé, a silný víchř jim ohýbá zlaté hlavičky. Prohlubenina v obilí vydrží jen chvíli – líp se snad vítr ani zahlédnout nedá.

Když se otočím k našemu domu ve svahu, vidím úplně jiné pohyby, vysoké stíny toporně se probíjející proudem vzduchu. Bratři jsou vzhůru, obhlížejí počasí. Představuju si, jak máma stojí u sporáku a dělá otrubové palačinky. Úplně vidím, jak se táta hrbí u zadního vchodu, zavazuje si vysoké boty s kovovou špičkou a na mozolnaté ruce si natahuje svářečské rukavice. Dole po silnici jede školní autobus, ale nezastaví.

Je mi teprve sedm, ale moc dobře vím, že právě tím se nejvíc lišíme od ostatních – nechodíme do školy.

Táta se bojí, že nás úřady chodit do školy donutí, ale úřady nás donutit nemůžou, protože o nás nevědí. Je nás sedm sourozenců a čtyři nemáme rodný list. Ani jeden nemáme zdravotní kartu, protože jsme se narodili doma a doktora ani zdravotní sestru jsme v životě neviděli.¹ Nikdo z nás nemá evidenční kartu

žáka, protože jsme nikdy nevzkročili do školy. Až mi bude devět, dostanu dodatečně vystavený rodný list, ale v tuhle chvíli podle státu Idaho a federální vlády neexistuju.

Jistě že jsem existovala. Jako malá jsem se připravovala na dobu ohavností, čekala jsem, kdy se slunce obrátí v temnotu a měsíc začne krváčet. Každé léto jsem zavařovala broskve a v zimě jsem konzumovala potraviny, které se měly zkazit nejdřív. Lidský svět měl špatně skončit, ale naše rodina měla fungovat dál, nijak nedotčená.

Vzdělávala jsem se v rytmu hory, v rytmu, kdy žádná změna nebyla zásadní, ale jen cyklická. Každé ráno vyšlo stejné slunce, přeplulo nad údolím a zapadlo za vrcholek hory. Sníh, který v zimě napadl, vždycky na jaře roztál. Naše životy tvořily také určitý cyklus – cyklus dní, cyklus ročních období – koloběh neustálých změn, které ve výsledku znamenaly, že se nezměnilo vůbec nic. Myslela jsem, že naše rodina je součástí toho věčného celku, že jsme v jistém smyslu také věční. Ale věčnost příslušela jen hoře.

Táta nám o ní rád vyprávěl. Byla to stará majestátní hora, úplná katedrála. Hřeben tvořily další hory, vyšší a impozantnější, ale Buck's Peak měla nejhezčí tvar. Úpatí bylo míli široké a temná silueta ve tvaru dokonalé věže se tyčila do výše. Z dálky byl na jedné stěně vidět obrys ženského těla: nohy byly dvě obrovské průrvy a vlasy sestávaly z trsů borovic táhnoucích se po severním hřbetu. Zaujímal rozhodný postoj – jednou nohou vyrazela prudce vpřed, byl to spíš skok než krok.

Táta jí říkal Indiánská princezna. Objevila se každý rok, když začal tát sníh, dívala se na jih, jak se do údolí vracejí bizoni. Táta tvrdil, že kočovní indiáni vyhlíželi princeznu jakožto znamení jara, signál, že se nahoře otepluje, zima končí a je čas vrátit se domů.

Všechna tátova vyprávění se týkala naší hory, našeho údolí, našeho členitého kousku Idaha. Nikdy mi neřekl, co mám dělat, když horu opustím, překonám oceány a světadíly a ocitnu se na neznámém území, kde už nebudu moct na obzoru hledat Princeznu. Nikdy mi neřekl, jak poznám, že je čas vrátit se domů.

PRVNÍ ČÁST

VOLIT DOBRÉ

Moje nejsilnější vzpomínka není vzpomínka. Je to něco, co jsem si představovala a pak se mi to uložilo do paměti, jako by se to opravdu stalo. Ta vzpomínka se utvořila, když mi bylo pět, těsně před mými šestými narozeninami, na základě historky, kterou nám táta líčil tak barvitě, že jsme si já, moje sestra i moji bratři vytvořili každý svoji vlastní filmovou verzi s výstřely a křikem. V té mojí byli cvrčci. Právě ty slyším, když se naše rodina krčí v kuchyni, máme zhasnuto a schováváme se před agenty FBI, kteří obklíčili náš dům. Nějaká paní se natáhne pro sklenici vody a její siluetu ozáří měsíc. Jako prásknutí bičem zaduní výstřel a žena padne. V mojí vzpomínce je to pokaždé máma a v náruči má dítě.

To dítě nedává smysl – já jsem z nás sedmi nejmladší –, ale nic z toho se nestalo, jak už jsem říkala.

Rok poté, co nám táta tu historku vyprávěl, jsme ho jednou večer všichni poslouchali, předčítal nám z Izajáše, prorokství o Immanuelovi. Seděl na gauči hořčicové barvy a na klíně měl rozevřenou velkou Bibli. Máma seděla vedle něj. My ostatní jsme obsadili huňatý hnědý koberec.

„Bude jíst smetanu a med,“ mumlal táta tiše a jednotvárně, byl unavený, jak celý den tahal šrot. „Aby dovedl zavrhnout zlé a volit dobré.“

Následovala významná odmlka. Seděli jsme mlčky.

Táta nebyl vysoký, ale dokázal opanovat místnost. Uměl vystupovat, mluvit obřadně jako orákulum. Ruce měl silné a kožnaté – byly to ruce člověka, který celý život dře – a teď jimi pevně svíral Bibli.

Přečetl ten úryvek podruhé, pak potřetí a počtvrté. Pokaždé vystoupal hlasem o něco výš. Oči, které měl ještě před chvílí oteklé únavou, byly najednou doširoka otevřené a ostražitě. Prohlásil, že to je učení Páně. Poradí se s Bohem.

Nazítří ráno vyházel z ledničky mléko, jogurty a sýry a večer pak pickupem přivezl sto padesát litrů medu.

„Izajáš neprozradil, co je zlý, jestli máslo, nebo med,“ vysvětloval s úsměvem, když bratři vláčeli bílé škopky do sklepa. „Ale stačí se zeptat a Pán vám to poví!“

Když táta ten úryvek přečetl svojí mámě, vysmála se mu do obličeje. „Mám v peněženke pár drobných,“ prohlásila. „Klidně ti je dám. Za víc ty tvoje rady nestojí.“

Babička měla úzký hranatý obličej a nepřeborné množství rá-doby indiánských šperků, všechny ze stříbra a tyrkysů, mívala jimi ověšený dlouhý hubený krk a prsty. Bydlela o kus níž pod námi, a proto jsme jí říkali Babička zpod kopce. To abychom ji odlišili od máminy mámy, které jsme říkali Babička z města, protože bydlela patnáct mil na jih, v jediném městě v našem okrese; byl v něm jen jeden semafor a jeden supermarket.

Táta a jeho máma spolu vycházeli jako dvě kočky, které jsou k sobě přivázané ocasy. Klidně si spolu mohli povídat celý týden a vůbec na ničem se neshodli, ale pojila je láska k hoře. Tátova rodina žila na úpatí Buck's Peak už půl století. Babiččiny dcery se vdaly a odstěhovaly, ale můj táta zůstal, postavil si chatrný žlutý domek kousek nad tím babiččiným, nikdy ho úplně nedodělal a hned vedle jejího šlechtěného trávníku zřídil jedno z celkem několika šrotišť.

Ti dva se hádali každý den, kvůli čurbesu na šrotišti, ale ještě častěji kvůli nám dětem. Babička si myslela, že bychom měly chodit do školy, a ne „pobíhat po hoře jako divoši“, jak říkala. Táta tvrdil, že školy jsou jen vládní fígl, jak odlákat děti od Boha. „To bych své děti radši předal ďáblovi rovnou,“ prohlašoval, „než bych je poslal do školy.“

Bůh řekl tátovi, ať o tom zjevení vykládá všem, kteří bydlí a farmaří ve stínu Buck's Peak. V neděli se skoro všichni

scházeli na bohoslužbě – v kapli ořechové barvy hned u silnice s malou decentní věžičkou typickou pro mormonské kaple. Táta odchytával otce od rodin, když vycházeli z lavic. Začal bratrancem Jimem, mával Bibli a vysvětloval, proč je mléko zavrženíhodné, a Jim ho dobromyslně poslouchal. Pak se zazubil, poplácal tátu po rameni a prohlásil, že žádný spravedlivý Bůh by v parném letním odpoledni člověku neodepřel domácí jahodovou zmrzlinu. Pak Jima zatahala za ruku jeho žena. Když se kolem nás prosmýkl, ucítila jsem závan hnoje. A uvědomila jsem si, že Jimovi patří velká mléčná farma míli na sever od Buck's Peak.

Jen táta začal brojit proti mléku, babička si jím okamžitě naplnila celou ledničku. S dědou pili zásadně nízkotučné, ale brzy v ledničce měli i všechny ostatní typy: polotučné, plnotučné, dokonce i čokoládové. Babička zřejmě měla dojem, že musí dát svůj názor jasně najevo.

Snídaně se staly zkouškou loajality. Každé ráno jsme se usadili k velkému stolu z předělaného dubového dřeva a dávali jsme si buď sedmizrné vločky s medem a melasou, nebo palačinky ze sedmizrné mouky, taky s medem a melasou. Bylo nás devět, takže palačinky nebyly nikdy pořádně propečené. Vločky mi nevadily, když jsem si je mohla zalít mlékem – smetana se vsákla do rozemletého obilí a zvlhčila zrnka –, jenže od toho tátova vidění jsme si je dávali s vodou. Bylo to jako jíst bláto.

Zanedlouho jsem začala přemýšlet o tom, jak se babičce v lednici kazí spousta mléka. Pak jsem si zvykla snídani vynechat a zamířit rovnou do stodoly. Dala jsem šlichtu prasatům, naplnila jsem žlaby kravám a koňům, pak jsem přeskočila ohradu, obešla obloukem stodolu a vešla bočním vchodem k babičce.

„Jak by se ti asi líbilo ve škole?“ zeptala se mě jednou, když jsem se u kuchyňské linky dívala, jak do misky s kukuřičnými lupínky nalévá mléko.

„Nelíbilo,“ odpověděla jsem.

„Jak to můžeš vědět?“ vyštěkla. „Kdyžs to ani nezkusila?“

Nalila mléko, podala mi miskou, pak se opřela o barový stůl, přímo naproti mně, a sledovala, jak do sebe házím lžíce lupínků.

„Zítřa odjíždíme do Arizony,“ oznámila mi, ale já jsem to už věděla. S dědou vyráželi do Arizony pokaždé, když se začalo měnit počasí. Děda tvrdil, že je na idážské zimy moc starý; z mrazu ho bolely kosti. „Přivstaň si,“ doporučila mi, „tak v pět a vezme tě s sebou. Dáme tě do školy.“

Zavrtěla jsem se na židli. Snažila jsem si představit školu, ale nedokázala jsem to. Místo toho jsem si představila náboženství, na které jsem chodila každou neděli a které jsem nesnášela. Jistý Aaron ostatním holkám řekl, že neumím číst, protože nechodím do školy, a ony se pak už se mnou nebavily.

„Táta říkal, že můžu jet?“ zeptala jsem se.

„Ne,“ odpověděla babička. „Ale než mu dojde, že jsi fuč, budeme už hodně daleko.“ Odložila moji miskou do dřezu a zadívala se z okna.

Babička byla živá: netrpělivá, bojovná, sebejistá. Když jste se na ni dívali, museli jste trochu poodstoupit. Barvila si vlasy na černo a ještě víc tak vynikly její tvrdé rysy, hlavně obočí – každé ráno si namalovala silné inkoustově černé oblouky. Dělal si je moc velké a její obličej tím pádem vypadal poněkud protáhle. Navíc bývaly namalované moc vysoko a zbytku obličeje tak vnucovaly znuděný až sarkastický výraz.

„Měla bys chodit do školy,“ prohlásila.

„A nedonutil by tě táta, ať mě přivezeš zpátky?“ zajímalo mě.

„Tvůj táta mě sakra nedonutí k ničemu.“ Vstala a narovnála se. „Když tě bude chtít zpátky, bude si pro tebe muset dojet.“ Zarazila se a na okamžik jako by se zastyděla. „Včera jsem s ním mluvila. Hned tak si pro tebe nebude moct dojet. Staví ve městě tu halu a má skluz. Nemůže se sebrat a vyrazit do Arizony, když ještě počasí drží a s klukama můžou dělat dlouho do večera.“

Měla to dobře vymyšlené. Táta těch několik týdnů, než napadl první sníh, dřel od rána do večera, snažil se nastřádat dost peněz z prodeje starého železa a stavby stodol, abychom

nějak přetloukli zimu, kdy je práce pomálu. Nemohl přestat pracovat, ani kdyby mu jeho máma pláchla s jeho nejmladším dítětem, rozhodně ne dřív, než se mu vysokozdvížný vozík obalí ledem.

„Než odjedeme, budu muset nakrmit zvířata,“ napadlo mě. „Kdyby krávy prorazily plot, aby se dostaly k vodě, táta by zjistil, že jsem pryč.“

Tu noc jsem nespala. Seděla jsem v kuchyni na zemi a dívala se, jak na hodinách ubíhá čas. Jedna hodina. Dvě hodiny. Tři.

Ve čtyři jsem se zvedla a u zadního vchodu jsem si obula pracovní boty. Byly obalené hnojem a já jsem si byla jistá, že mě v nich babička do auta nepustí. Představila jsem si, jak stojí opuštěné u ní na verandě a já prchám do Arizony bosa.

Představovala jsem si, co se bude dít, až naši zjistí, že nejsem doma. S bratrem Richardem jsem často trávil celé dny na hoře, takže bylo dost pravděpodobné, že rodiče moji nepřítomnost zaznamenají až po západu slunce, až Richard přijde na večeri beze mě. Představovala jsem si, jak se bratři hrnou ze dveří a jdou mě hledat. Nejdřív to zkusí na šrotišti, budou nadzvedávat železné pláty, jestli se náhodou někde neuvolnil kus železa a nepřišpendlil mě. Pak půjdou dál, pročešou farmu, vylezou na stromy a na půdu ve stodole. Nakonec se vydají na horu.

To už bude po setmění – těsně předtím, než padne noc, kdy krajinu vnímáte jen jako tmou a světlejší tmou a okolní svět spíš jen tušíte, než že byste ho viděli. Představovala jsem si, jak se bratři rozptýlí po hoře a budou prohledávat černé lesy. Nikdo neřekne ani slovo, všichni si budou myslet to samé. Na hoře se můžou stát hrozné věci. Zničehonic začne padat kamení. Po svazích hustě porostlých rozpuštěným popelem pobíhali dědovi divocí koně a taky tam bylo pěkných pár chřestýšů. Jednou jsme už takhle pátrali, když se ze stodoly ztratilo tele. V údolí byste našli zvíře zraněné, na hoře mrtvé.

Představovala jsem si, jak máma stojí u zadního vchodu, přejíždí očima po temném hřebeni a táta jí přichází říct, že mě

nenášli. Moje sestra Audrey by navrhla, ať se někdo jde zeptat babičky, a máma by řekla, že babička ráno odjela do Arizony. Ta slova by chvíli visela ve vzduchu a pak by všem došlo, kam jsem se poděla. Představila jsem si, jak by se táta zatvářil, jak by přimhouřil tmavé oči, stáhl pusu do šklebu a otočil by se k mámě. „Myslíš, že se rozhodla odjet?“

Jeho hlas by se tiše, smutně rozléhal. Jenže pak ho v mých představách přehlušily zvuky z jiné přivolané vzpomínky – cvrčci, pak střelba, pak ticho.

Později jsem se dozvěděla, že to byl hodně známý konflikt – jako masakr u Wounded Knee nebo obléhání ve Wacu –, ale když nám o něm táta vyprávěl poprvé, měla jsem dojem, že o něm víme jenom my.

Začalo to na konci zavařovací sezony, ostatní děti jí nejspíš říkaly „léto“. U nás se během teplých měsíců vždycky zavařovalo ovoce do zásoby, protože táta tvrdil, že ho budeme v době ohavností potřebovat. Jeden večer se ze šrotiště vrátil celý nevšůj. Během večere přecházel po kuchyni a jídla se skoro nedotkl. Říkal, že se musíme připravit. Že nemáme moc času.

Další den jsme loupali a vařili broskve. Při západu slunce jsme měli několik desítek sklenic, vyrovnaných v dokonalých řadách, ještě teplých z tlakového hrnce. Táta obhlížel naše dílo, něco si bručel, pak se otočil k mámě a prohlásil: „To nestačí.“

Ten večer svolal rodinnou poradou; posadili jsme se ke kuchyňskému stolu, protože byl široký a dlouhý a všichni jsme se k němu vešli. Táta prohlásil, že máme právo vědět, co nás čeká. Stál v čele stolu; my jsme byli usazení na lavicích a prohlíželi si silná dubová prkna.

„Nedaleko odsad’ bydlí jedna rodina,“ spustil táta. „Bojují za svobodu. Nedovolili vládě, aby jejich dětem vymývala mozky ve školách, tak si na ně došlápli agenti FBI.“ Pomalu, dlouze vydechl. „Obklíčili jejich srub, několik tejdů je nechali dřepět zamčený vevnitř, a když se malej vyhládlej kluk vyplížil ven na lov, agenti ho zastřelili.“

Rychle jsem se podívala na bratry. Poprvé v životě jsem viděla, že je Luke vyděšený.

„Pořád ještě jsou v tom srubu,“ povídal táta dál. „Nerozsvěcej a plazej se po zemi, co nejdál od oken a dveří. Nevím, kolik jídla ještě maj. Možná umřou hladu dřív, než to agenti vzdaj.“

Všichni jsme mlčeli. Nakonec se Luke – bylo mu dvanáct – zeptal, jestli jim můžeme pomoci. „Ne,“ odpověděl táta. „Nikdo jim nemůže pomoci. Jsou uvězněný ve vlastním baráku. Ale maj bouchačky a já se vsadím, že právě proto na ně agenti ještě nevlítli.“ Odmlčel se a posadil se, pomalu, ztuhla. Připadal mi starý, utahaný. „Jim pomoci nemůžem, ale můžem pomoci sami sobě. Až agenti dorazej na Buck's Peak, budem připravený.“

Večer ze sklepa přitáhl hromadu starých vojenských batohů. Prohlásil, že to jsou batohy „na útěk do hor“. Celou noc jsme do nich balili zásoby: bylinky, tablety na čištění vody, křesadla. Táta přinesl několik krabic vojenských KDP – konzervovaných denních dávek potravin – a my si jich co nejvíc naskládali do batohů, představovali jsme si, jak se do nich pustíme, až utečeme z domu a budeme se schovávat mezi planými slivoněmi u potoka. Někteří bratři si do batohu strčili i pistoli, já jsem měla sice jen malý nůž, ale když jsem dobalila, byl můj batoh velký jako já. Poprosila jsem Lukea, ať mi ho dá do police ve skříni, ale táta mi řekl, ať si ho nechám hezky dole, abych ho mohla rychle popadnout, tak jsem s ním spala v posteli.

Několikrát jsem si ho zkusmo hodila na záda a rozběhla se s ním – nechtěla jsem, abych za ostatními zaostávala. Představovala jsem si náš útěk, půlnoční úprk do bezpečí na Princenzně. Došlo mi, že hora je naše spojenkyně. Na ty, kteří ji znali, uměla být hodná, ale pro vetřelce byla samá nástraha, a my tím pádem měli mít výhodu. Na druhou stranu jsem nechápala, proč jsme zavářeli všechny ty broskve, když jsme se měli skrývat na hoře, až přijdou agenti. Tisíc těžkých sklenic nahoru nevyvlečeme. Nebo je potřebujeme proto, že se zabarikádujeme doma jako Weaverovi a budeme bojovat?

Vypadalo to, že spíš budeme bojovat, zvlášť když táta pár dnů nato přinesl víc jak deset pušek, kterých se armáda zbavila, většina byly simonovy, pod hlavní měly úhledně sklopené tenké stříbrné bodáky. Pušky byly v úzkých plechových krabicích, obalené cosmolinem, hnědou pastou sádlovité konzistence, která se musela odstranit. Když jsme je očistili, můj bratr Tyler si jednu vybral, položil ji na kus černé folie, zabalil ji do ní a přelapil několika metry stříbřité izolepy. Hodil si balík na rameno, sešel s ním dolů k červenému vagonu a tam ho položil na zem. Pak začal kopat. Když byla jáma dostatečně hluboká a široká, uložil do ní pušku a já jsem se dívala, jak ji zakrývá hlínou, svaly se mu napínaly námahou, čelisti měl zaťaté.

Táta si brzy poté pořídil stroj, na kterém se daly z vystřelených nábojů vyrábět kulky. Prohlásil, že teď vydržíme déle, jestli nastane patová situace. Vzpomněla jsem si, že na mě v posteli čeká batoh k „úťeku do hor“, a na pušku schovanou u vagonu a začala jsem si kvůli tomu stroji na kulky dělat starosti. Byl velký a přišroubovaný k železnému ponku ve sklepě. Říkala jsem si, že kdyby nás zaskočili, neměli bychom čas ho vzít s sebou. Napadlo mě, jestli bychom ho neměli zakopat k té pušce.

Dál jsme zavařovali broskve. Nepamatuju si, kolik dnů uplynulo ani kolik sklenic jsme přidali k zásobám, než nám táta odvyprávěl další část té historky.

„Randyho Weavera zastřelili,“ oznámil nám tichým, přeska-kujícím hlasem. „Zastřelili ho agenti, když vyšel ze srubu pro synový tělo.“ Nikdy předtím jsem tátu neviděla brečet, ale teď se mu po nose řinul proud slz. Neutíral je, nechal si je stékat na košili. „Jeho žena slyšela výstřel a doběhla k oknu s děckem v náruči. Pak padnul druhý výstřel.“

Máma seděla se založenýma rukama, jednu si položila na prsa a druhou si zakryla pusou. Provrtávala jsem očima kropenaté linoleum a táta líčil, jak vzali dítě z matčina náručí a obličej mělo pomazané její krví.

Do té chvíle si část mého já přála, aby k nám agenti dorazili, toužila jsem po dobrodružství. Teď jsem pocítila opravdový

strach. Představila jsem si, jak se bratři krčí ve tmě a zpocené ruce jim kloužou po puškách. Úplně jsem viděla, jak se máma, unavená a vyprahlá, plíží od okna. Představila jsem si, jak ležím na podlaze, tiše a bez hnutí, a poslouchám pronikavý cvrkot cvrčků na louce. Pak jsem viděla, jak se máma zvedá a natahuje ruku ke kohoutku. Bílý záblesk, rána z pušky a máma padá na zem. Vyskakuju, abych chytila dítě.

Konec nám táta nikdy neprozradil. Neměli jsme televizi ani rádio, takže možná ani on nezjistil, jak to celé dopadlo. Pamatuju si, že na závěr nám k tomu řekl: „Příště to můžeme být my.“

Ta slova mi utkvěla v paměti. Slyšela jsem jejich ozvěnu v cvrčení cvrčků, pleskání broskví do skleněných zavařovaček, kovovém *cink*, když někdo čistil simonova. Slyšela jsem je každé ráno, když jsem procházela kolem vagonu a zastavila se u ptačinců a pcháčů rostoucích v místech, kde Tyler zakopal pušku. Na Weaverovy jsem vzpomínala i dlouho poté, co táta zapomněl na zjevení z Izajáše a máma už do ledničky zase dávala velké umělohmotné lahve mléka.

Bylo skoro pět ráno.

Šla jsem zpátky do pokojíčku, hlavu jsem měla plnou cvrčků a střelby. Na dolní palandě pochrupávala Audrey a to tiiché, spokojené hučení mě ponoukalo, ať udělám to samé. Ale já jsem vylezla nahoru na postel, sedla jsem si do tureckého sedu a dívala se oknem ven. Minula pátá. Pak šestá. V sedm se objevila babička, sledovala jsem, jak přechází po terase, co chvíli se otočí a podívá nahoru na náš dům. Pak s dědou nasedli do auta a vyjeli na hlavní silnici.

Když jejich auto zmizelo, vylezla jsem z postele a dala jsem si miskou otrub s vodou. Venku mě pozdravila Lukeova koza Kamikadze, cestou ke stodole mi ožužlávala košili. Prošla jsem kolem motokáry, kterou si Richard vyráběl ze staré sekačky. Dala jsem prasatům, naplnila jsem žlaby a vyvedla dědovy koně na novou pastvinu.

Když jsem to dodělala, vylezla jsem na vagon a prohlížela si údolí. Bylo snadné si představit, že se vagon hýbe, uhání pryč a já každou chvíli nechám údolí za sebou. Dřív jsem si ten výjev dokázala přehrávat v hlavě i několik hodin v kuse, ale tentokrát se film nespustil. Otočila jsem se k západu, zády k polím a čelem k hoře.

Princezna byla vždycky nejlíp vidět na jaře, hned jak se ze sněhu vynořily jehličnany – tmavě zelené jehličí vypadalo vedle žlutohnědých odstínů hlíny a kůry téměř černé. Teď byl podzim. Princezna sice ještě byla vidět, ale už se začínala vytrácet: její tmavou siluetu překrývaly červené a žluté barvy končícího léta. Brzy mělo začít sněžit. V údolí první sníh roztaje, ale na hoře zůstane a skryje Princeznu až do jara, kdy se Princezna znovu vynoří a bude na stráži.

PORODNÍ ASISTENTKA

„Máte měsíček?“ zeptala se porodní asistentka. „Taky potřebuju lobelku a vilín.“

Seděla u kuchyňského ostrůvku a dívala se, jak máma prohledává skříňky z bukového dřeva. Na desce mezi nimi byla položená elektronická váha a máma na ní vážila sušené byliny. Bylo jaro. Dopoledne bylo chladno, i když slunce ostře svítilo.

„Minulý týden jsem udělala čerstvou várku,“ odpověděla máma. „Taro, doběhni pro něj.“

Přinesla jsem tinkturu a máma ji přibalila do igelitové tašky k sušeným bylinám. „Co dál?“ Zasmála se. Byl to vysoko posazený, nervózní smích. Porodní asistentka jí naháněla strach, a když mámě někdo naháněl strach, byla najednou lehká jako pírkó – nadskočila pokaždé, když porodní asistentka udělala nějaký pomalý, vážný pohyb.

Porodní asistentka přejela očima svůj seznam. „To bude všechno.“

Byla malá a baculatá, táhlo jí na padesát, měla jedenáct dětí a červenohnědou bradavici na bradě. Měla ty nejdelší vlasy, jaké jsem kdy viděla, vodopád myší barvy, a když si stažený drdol rozpustila, spadaly jí až ke kolenům. Měla hrubé rysy a hodně vážný hlas. Neměla žádné osvědčení ani diplom. Dělala porodní asistentku čistě na základě svého rozhodnutí, a to bohatě stačilo.

Máma jí měla dělat pomocnici. Pamatuju si, jak jsem si je ten první den prohlížela, srovnávala. Mámu s tou její pletí jako okvětní plátky růže a vlasy natočenými do hebkých vln, které jí poskakovaly kolem ramen. Víčka se jí třpytila. Každé ráno se

malovala, a když to nestihla, celý den se pak omlouvala, jako by tím, že to nestihla, všechny obtěžovala.

Porodní asistentka vypadala, jako by svému zevnějšku nevěnovala pozornost už deset let, ale vystupovala tak, že jste si připadali hloupě, že si takových věcí všímáte.

Rozloučila se pokývnutím hlavy, s náručí plnou máminých bylinek. Na další návštěvu s sebou vzala svoji dceru Marii; ta stála vedle ní, napodobovala její pohyby a k šlachovitému devítiletému tělíčku tiskla nemluvně. Podívala jsem se na ni s nadějí. Kromě Audrey jsem neznala moc holek, které jako já nechodily do školy. Sunula jsem se k ní, snažila jsem se ji zaujmout, ale ona měla oči jen pro svoji mámu – zrovna vysvětlovala, že na poporodní kontrakce je dobrý srdečník a kůra z kaliny. Maria souhlasně přikyvovala a ani na vteřinu nespustila oči z matčina obličeje.

Šourala jsem se chodbou k pokojíčku, sama, ale když jsem za sebou chtěla zavřít dveře, stála v nich Maria, k boku si tiskla to nemluvně. Byl to masitý cvalík a ona se prohýbala v pase, aby vyvážila jeho tíhu.

„Pojedeš taky?“ zeptala se.

Netušila jsem, na co se mě to ptá.

„Já jezdím vždycky,“ prohlásila. „Vidělas už, jak se rodí děti?“

„Ne.“

„Já hodněkrát. Víš, co je porod koncem pánevním?“

„Ne,“ řekla jsem, jako bych se omlouvala.

Když máma odjela pomáhat k prvnímu porodu, byla pryč dva dny. Pak domů přivlála zadním vchodem, tak bledá, že vypadala úplně průsvitná, dověkla se na gauč a tam už zůstala, celá roztrěsená. „Byla to hrůza,“ zašeptala. „Dokonce i Judy měla nahnáno.“ Zavřela oči. „Ale nebylo to na ní vidět.“

Pár minut odpočívala, nabrala trochu barvu a pak mi to všechno vyprávěla. Porod byl dlouhý, vyčerpávající, a když se dítě konečně narodilo, matka byla potřhaná, a to hodně. Všude byla krev. Nedařilo se jim krvácení zastavit. Vtom si máma všimla, že dítě má kolem krku omotanou pupeční šňůru. Bylo fialové

a vůbec se nehýbalo, máma myslela, že je mrtvé. Když mi líčila podrobnosti, zase zbledla a musela si sednout, byla bílá jako vápno a ruce měla překřížené na prsou.

Audrey uvařila heřmánkový čaj a společně jsme mámu uložily do postele. Když táta přišel večer domů, máma mu to taky celé vyprávěla. „Nemůžu to dělat,“ prohlásila. „Judy jo, ale já ne.“ Táta ji objal rukou kolem ramen. „Náš Pán tě k tomu povolal,“ poznamenal. „A On po nás občas žádá něco těžkého.“

Máma nechtěla být porodní asistentka. To byl tátův nápad, jeden z jeho plánů, jak být soběstační. Ze všeho nejvíc ho štválo, že jsme závislí na úřadech. Tvrdil, že jednou se dostaneme zcela mimo systém. Až našetří, postaví potrubí, kterým bude přivádět vodu přímo z hory, a pak po celé farmě rozmístí solární panely. V „posledních dnech“ tak budeme mít vodu a elektřinu a všichni ostatní budou pít z kaluží a žít ve tmě. Máma je bylinkářka, takže se bude starat o naše zdraví, a kdyby se přiučila porodnictví, mohla by pomoci na svět vnoučatům, až k tomu nadejde čas.

Několik dnů po tom prvním porodu přijela porodní asistentka za mámou zas. Vzala s sebou Marii a ta za mnou zase přišla do pokojíčku. „Smůla, že to napoprvý bylo tak zlé,“ prohodila s úsměvem. „Příště to bude hračka.“

Zda se její předpověď potvrdí, se mělo ukázat několik týdnů nato. Byla půlnoc. Neměli jsme telefon, tak porodní asistentka zavolala Babičce zpod kopce, ta přišla nahoru, unavená a rozmrzelá, a vyštěkla na mámu, že si má „jít hrát na doktorku“. Zdržela se jen pár minut, ale vzbudila celý dům. „Proč nemůžete jezdit do porodnice jako všichni ostatní, je naprosto nad moje chápání,“ křikla a práskla dveřmi.

Máma si došla pro příruční tašku s věcmi a kufřík, ve kterém měla tmavé lahvičky s tinkturami, a pomalu vyšla ze dveří. Měla jsem strach a špatně jsem spala, ale máma druhý den ráno přijela s rozčuchanými vlasy, tmavými kruhy pod očima a širokým úsměvem na pootevřených rtech. „Je to holčička,“ oznámila. Pak si šla lehnout a prospala celý den.

Takhle to šlo několik měsíců, máma odjížděla v kteroukoliv hodinu a vracela se, roztřesená a v hloubi duše šťastná, že to má za sebou. Když začalo opadávat listí, měla za sebou přes deset porodů. Na konci zimy několik desítek. Na jaře řekla tátovi, že to stačí, že by dokázala vést porod, kdyby to bylo nutné, kdyby nastal konec světa. Už s tím může přestat.

Jen to řekla, táta se zachmuřil. Připomněl jí, že to je vůle Boží, že to naší rodině přinese požehnání. „Musíš být porodní asistentka,“ prohlásil. „Musíš nějakému děcku pomoci na svět úplně sama.“

Máma zavrtěla hlavou. „Nemůžu. A navíc, kdo by si mě objednal, když si můžou objednat Judy?“

Podcenila to. Měla zvednout rukavici, kterou jí Bůh hodil. Brzy nato mi totiž Maria prozradila, že její táta dostal práci ve Wyomingu. „Máma tvrdí, že by to po ní měla převzít tvoje máma,“ prohlásila. Představila jsem si úžasný výjev – že jakožto dcera porodní asistentky zaujímám Mariino místo, jsem sebejistá a znala věci. Jenže když jsem se otočila na mámu stojící vedle mě, ta představa se rozplynula jak pára nad hrncem.

Činnost porodních asistentek nebyla v Idahu nelegální, ale ani povolená. Kdyby při porodu nastaly komplikace, mohla by porodní asistentka čelit obvinění, že provozuje lékařskou praxi bez oprávnění; kdyby nastaly velké komplikace, mohla by být obviněna z neúmyslného zabití, a dokonce jít do vězení. Jen málokterá žena byla ochotná takové riziko podstoupit, a proto bylo porodních asistentek pomálu: v den, kdy Judy odjela do Wyomingu, byla máma jediná porodní asistentka v okruhu sta mil.

Začaly k nám jezdit ženy s vydutými břichy a prosily mámu, ať jim pomůže při porodu. Máma se z té představy sesypala. Jedna paní seděla na kraji našeho zašlého žlutého gauče a se sklopenýma očima vysvětlovala, že její muž je bez práce a na nemocnici nemají peníze. Máma seděla mlčky, pohled měla soustředěný a rty sevřené, v tu chvíli vypadala neoblomně. Ale pak se ten výraz rozplynul. „Nejsem porodní asistentka, jen pomocnice,“ řekla tím svým poníženým tónem.

Ta paní k nám přijela ještě několikrát, pokaždé se usadila na kraj gauče a popisovala svoje předchozí nekomplikované porody. Když táta ze šrotiště zahlédl její auto, skoro pokaždé přišel domů, tiše, zadním vchodem, a dělal, jako že má žízeň, pak stál v kuchyni, pomalu, mlčky upíjel vodu a natahoval uši k obýváku. Když ta paní odjela, táta měl pokaždé co dělat, aby skryl nadšení, takže máma nakonec podlehla – buď ji k tomu přimělo zoufalství té paní, nebo tátova euforie.

Porod měl hladký průběh. Pak té paní otěhotněla kamarádka a máma pomohla na svět i jejímu dítěti. Ta paní taky měla kamarádku. Máma si přibrala pomocnici. Zanedlouho už pomáhala při tolika porodech, že jsme s ní já a Audrey jezdily celé dny po údolí a dívaly se, jak provádí předporodní vyšetření a předepisuje bylinky. Najednou nám byla učitelkou, vlastně poprvé, protože doma se téměř žádná výuka nekonala. Vysvětlovala nám, jak všechny ty léčivé a tišivé prostředky fungují. Když má ta a ta paní vysoký tlak, měly bychom jí dát hloh, ten totiž stabilizuje hladinu kolagenu a rozšiřuje cévy. Když má ta a ta paní předčasné kontrakce, musí si dát zázvorovou koupel, aby se zvýšil přísun kyslíku do dělohy.

Tahle práce mámu změnila. Byla dospělá, měla sedm dětí, ale až teď měla něco bez debat a námitek na povel. Po každém porodu jsem na ní několik dnů občas pozorovala něco z Judyina vážného vystupování: energicky otočila hlavu nebo panovačně zvedla obočí. Přestala se malovat a pak se přestala omlouvat, že není namalovaná.

Účtovala si zhruba pět set dolarů za porod a to byla další změna, kterou jí tahle práce přinesla – najednou měla peníze. Táta byl toho názoru, že by ženy neměly pracovat, ale že máma vydělává jako porodní asistentka, podle něj nejspíš bylo v pořádku, protože tím podrývala vládu. A taky jsme ty peníze potřebovali. Neznala jsem nikoho, kdo by dřel víc než táta, ale šrotiště ani stavba stodol a seníků moc nevynášely a dost pomohlo, že máma kupovala jídlo za bankovky z obálky, kterou nosila v kabelce. Když jsme celý den poletovaly po údolí,

rozvázely bylinky a prováděly předporodní vyšetření, máma mě a Audrey za ty peníze občas pozvala na oběd. Od Babičky z města jsem dostala deník, růžový s karamelovým medvídkem na přebalu, a zapsala jsem si do něj, že nás máma poprvé vzala do restaurace – tu jsem vylíčila jako „opravdu nóbl, s jídelními lístky a tak“. Podle zápisu v deníku stálo moje jídlo tři dolary a třicet centů.

Máma ty peníze vynakládala i na to, aby se jako porodní asistentka neustále zlepšovala. Koupila si kyslíkovou lahev pro případ, že by narozené dítě nemohlo dýchat, a taky si udělala kurz chirurgického šití, aby uměla zašít ženu, která se při porodu potrhala. Judy posílala rodičky na šití do nemocnice, ale máma se zařekla, že se to naučí. Představuju si, že si v duchu říkala, *hlavně ať jsme soběstační*.

Za zbytek peněz nechala domů zavést telefon.² Jednoho dne se u nás objevila bílá dodávka a několik chlapíků v černých montérkách začalo šplhat na sloupy elektrického vedení u silnice. Táta se přihnál zadním vchodem a chtěl vědět, co se to sakra děje. „Já myslela, že ty telefon chceš,“ prohlásila máma a dívala se na něj tak překvapeně, že se jí nedalo nic vyčítat. „Říkals, že by mohl být problém, kdyby nějaká paní začala rodit, babička by nebyla doma a rodička by se nedovolala. Uvědomila jsem si, že máš pravdu, že telefon potřebujeme! Já hloupá! Asi jsem tě špatně pochopila!“ povídala rychle dál.

Táta stál několik vteřin s otevřenou pusou. Jasně že porodní asistentka potřebuje telefon, prohlásil. Pak šel zpátky na šrotiště a víc už o tom nepadlo ani slovo. Bez telefonu jsme byli, co jsem pamatovala, ale nazítří už jsme ho měli, lesklé sluchátko odpočívalo v limetkově zelené vidlici a vedle tmavých zavařovaček s ploštičnickem a šišákem vypadalo dost nepatříčně.

Když bylo Lukeovi patnáct, poprosil mámu, ať mu nechá vystavit rodný list. Chtěl si udělat řidičák, protože náš nejstarší bratr Tony vydělával slušné peníze jako řidič nákladáku, vozil šterk a mohl to dělat jen díky řidičáku. Další dva nejstarší

bratři v pořadí, Shawn a Tyler, měli rodné listy, ale my čtyři nejmladší – Luke, Audrey, Richard a já – jsme je neměli.

Máma začala shromažďovat potřebné dokumenty. Nevím, jestli to nejdřív probrala s tátou. Jestli ano, netuším, proč změnil názor – proč se bez boje zničehonic vzdal deset let prosazované strategie, že se úřadům nebude nic nahlašovat –, ale možná za to mohl telefon. Táta jako by se skoro smířil s tím, že jestli má bojovat s vládou, musí trochu riskovat. Máma jakožto porodní asistentka podrývá státní zdravotnictví, ale k tomu, aby mohla porodní asistentku dělat, potřebuje telefon. Tatáž logika se možná vztahovala i na Lukea: Luke bude potřebovat peníze, aby uživil rodinu, mohl nakupovat zásoby a připravovat se na „poslední dny“, a proto musí mít rodný list. Druhá možnost je, že se máma táty neptala. Možná se tak rozhodla sama a on její rozhodnutí akceptoval. Možná máma svojí vnitřní silou na čas převálcovala i jeho, toho charismatického bouřliváka.

Máma si řekla, že když už shání dokumenty pro Lukea, mohla by pořídit rodné listy nám všem. Bylo to těžší, než čekala. Hledala listiny, které by dokazovaly, že jsme její děti, a obrátila dům vzhůru nohama. Žádné nenašla. V mém případě nikdo nevěděl jistě, kdy přesně jsem se narodila. Máma si pamatovala jedno datum, táta jiné, Babička zpod kopce zajela do města, přísězně prohlásila, že jsem její vnučka, a uvedla taky jiné datum.

Máma zavolala na církevní centrálu v Salt Lake City. Úředník vypátral záznam z obřadu udělení jména z doby, kdy jsem byla nemluvně, a křestní list z mého křtu, k němuž došlo jako u všech mormonských dětí v osmi letech. Máma požádala o kopie. Pár dnů nato přišly poštou. „Propánajána!“ zoufala si, když otevřela obálku. Na každém dokumentu stálo jiné datum narození a žádné neodpovídalo tomu, které babička uvedla na přísěžném prohlášení.

Ten týden strávila máma každý den několik hodin na telefonu. Se sluchátkem zaklíněným mezi ramenem a uchem a šňůrou nataženou přes celou kuchyň vařila, uklízela, slévala vodilkové a benediktové tinktury a pořád dokola opakovala to samé.

„Jistě že jsem ji měla nechat zapsat na matrice, když se narodila, ale neudělala jsem to. Tak co teď s tím?“

Na druhém konci bylo slyšet bručení hlasů.

„Už jsem vám to říkala – a tenhle týden i vaší podřízené a podřízené vaší podřízené a padesáti dalším lidem – žádnou evidenční kartu žáka ani zdravotní kartu nemá. Prostě nemá! Neztratily se. Nemůžu si vyžádat kopie. Žádné takové karty neexistují!“

„Datum narození? Tak třeba sedmadvacátého.“

„Ne, nevím to jistě.“

„Ne, nemám žádné dokumenty.“

„Ano, počkám.“

Hlasy jí pokaždé, když přiznala, že neví datum mého narození, vyzvaly, ať chvíli počká, a přepojily ji na nadřízené, jako by kvůli tomu, že se neví, kdy jsem se narodila, byla nezákonná už sama představa, že bych mohla mít nějakou identitu. Jako by chtěly říct, že bez data narození nejsem člověk. Nechápala jsem proč. Než se mi máma rozhodla zařídit rodný list, vůbec mi nepřišlo divné, že neznám své datum narození. Věděla jsem, že jsem se narodila na konci září, a každý rok jsem si vybrala nějaký den s výjimkou neděle, protože trávit narozeniny na bohoslužbě není žádná zábava. Někdy jsem si přála, aby mi máma ten telefon dala a já jim to mohla vysvětlit. „Mám narozeniny zrovna tak jako vy,“ měla jsem chuť říct těm hlasům. „Jen pokaždé jindy. Nemrzí vás, že si datum narození nemůžete měnit?“

Máma nakonec přemluvila Babičku zpod kopce, ať udělá nové přísežné prohlášení, že jsem se narodila sedmadvacátého, přestože babička dál trvala na tom, že jsem se narodila devětdvacátého, a Idaho mi vydalo dodatečně vystavený rodný list. Pamatuju si den, kdy mi přišel. Když jsem si převzala první právní důkaz své totožnosti, měla jsem z toho zvláštní pocit, jako bych najednou byla o něco připravená: do té doby mě vůbec nenapadlo, že je nějaký důkaz potřeba.

Nakonec jsem rodný list dostala mnohem dříve než Luke. Když máma hlasům v telefonu sdělila, že jsem se narodila

poslední týden v září, mlčely. Ale když jim řekla, že si není úplně jistá, jestli se Luke narodil v květnu, nebo červnu, jednoznačně zahučely.

Ten podzim – bylo mi devět – jsem s mámou jela k porodu. Několik měsíců jsem ji o to prosila, připomínala jsem jí, že Maria v mém věku viděla víc než deset porodů. „Nekojím tě,“ namítla. „Nemám jediný důvod tě vzít s sebou. A navíc by se ti to nelíbilo.“

Nakonec si ji objednala paní s několika malými dětmi. Dohodly se, že je budu během porodu hlídat.

Telefonát přišel uprostřed noci. Mechanické vyzvánění si razilo cestu chodbou, já jsem zadržovala dech a doufala, že to není omyl. Za minutu už máma stála u mé postele. „Musíme vyrazit,“ oznámila mi a společně jsme vyběhly k autu.

Celých deset mil se mnou nacvičovala, co mám říct, kdyby došlo k nejhoršímu a objevili se tam policajti. Za žádných okolností jsem jim nesměla prozradit, že je máma porodní asistentka. Kdyby se ptali, co tam děláme, měla jsem mlčet. Máma tomu říkala „umění držet zobák“. „Jen budeš pořád dokola opakovat, že jsi spala, nic jsi neviděla, nic nevíš a nepamatuješ si, proč jsme tam jely,“ hustila do mě. „Nedávej jim proti mně další zbraň.“

Pak se odmlčela. Dívala jsem se na ni. Obličej měla ozářený světlýky z přístrojové desky, na černočerném pozadí venkovských silnicek vypadal až přízračně bílý. V některých částech – v nakrčeném čele i sevřených rtech – byl vrytý strach. Máma o samotě se mnou odložila masku, kterou si nasazovala před ostatními. Byla to zase ona, křehká, zadýchaná.

Uslyšela jsem tiché šeptání a uvědomila jsem si, že vychází z máminých úst. Přeríkávala si hypotetické scénáře. Co když se porod zvrtně? Co když jí rodička zatajila nějakou komplikaci, něco, co má v anamnéze? Nebo co když nastane běžná, úplně normální krizová situace, ale ona zpanikaří, bude jako přimražená a nezastaví krvácení včas? Za pár minut jsme měly dojet na místo a ona měla mít ve svých malých roztřesených rukách dva životy. Až v tu chvíli mi došlo, jak moc riskuje. „Lidi

umírají i v nemocnicích," šeptala a svírala volant jako přízrak. „Někoho k sobě povolá Bůh, s tím nikdo nic nenadělá. Jenže když se to stane porodní asistentce –“ Otočila se a dál mluvila přímo ke mně. „Stačí jediná chyba a budeš za mnou jezdit do kriminálu.“

Dorazily jsme na místo a máma se úplně proměnila. Vydala řadu pokynů rodičce, jejímu muži a mně. Málem jsem zapomněla udělat, co mi řekla, protože jsem z ní nedokázala spustit oči. Teď si uvědomuju, že tu noc jsem poprvé viděla, jakou má v sobě skrytou sílu.

Pokřikovala na nás pokyny a my jsme je beze slova plnili. Dítě se narodilo bez komplikací. Být přímou svědkyní tak velkého zvratu v koloběhu života byl mystický a romantický zážitek, ale máma měla pravdu, nelíbilo se mi to. Bylo to dlouhé a vyčerpávající a páchlo to zpoceným rozkrokem.

Dalšího porodu jsem se už nezúčastnila. Máma přijela domů bledá a roztřesená. Rozechvělým hlasem mně a sestře vyprávěla, co se stalo: jak se nenarozenému dítěti nebezpečně zpomalil tep, byly to spíš jen takové záchvěvy, jak zavolala sanitku, pak rozhodla, že nemůžou čekat, a odvezla rodičku svým autem. Jela tak rychle, že k nemocnici dorazila s policejním doprovodem. Snažila se doktorům sdělit potřebné informace, aniž by to vypadalo, že toho ví moc, a aniž by vzbudila podezření, že je porodní asistentka bez osvědčení.

Doktoři provedli císařský řez. Matka s dítětem zůstaly v nemocnici několik dnů a máma se přestala třást, až když je pustili domů. Vlastně pak vypadala dost vesele a celé to vyprávěla jinak, vychutnávala si okamžik, kdy ji zastavil policajt a celý překvapený zjistil, že na zadním sedadle sténá rodička. „Vžila jsem se do role zmatené ženské," vykládala nám čím dál víc nahlas, zajíkala se. „Chlapům dělá dobře, když můžou hloupou ženskou vytáhnout z bryndy. Stačilo mu dát prostor a mohl si hrát na hrdinu!“

V největším nebezpečí se ocitla pár minut nato, když rodičku odvezli na sál. Doktor mámu zastavil a zeptal se jí, proč vlastně

byla u porodu. Máma se při té vzpomínce usmála. „Položila jsem mu ty nejpitomější otázky, jaké mě napadly.“ Nasadila vysoký, koketní tón, který se k ní vůbec nehodil. „No vážně? To byla hlavička? Oni se děti nerodí nohama napřed?“ Doktorovi bylo jasné, že máma nemůže být porodní asistentka.

Ve Wyomingu nebyly tak dobré bylinkářky jako máma, a proto si Judy pár měsíců po tom mámině zážitku s nemocnicí přijela na Buck's Peak doplnit zásoby. Povídaly si v kuchyni, Judy seděla na kraji vysoké židle a máma se k ní nakláněla přes ostrůvek, hlavu si líně podpírala rukou. Zamířila jsem se seznamem do špajzu. Maria šla za mnou, tentokrát vláčela jiné nemluvně. Sundávala jsem z polic usušené lístky a zakalené vodičky, neustále jsem vykládala o máminých husarských kouscích a svoje vyprávění jsem zakončila tou konfrontací v nemocnici. Maria taky měla pár historek o tom, jak přelstily policajty, ale když začala jednu vyprávět, přerušila jsem ji.

„Judy je dobrá porodní asistentka,“ zhodnotila jsem a vypjala jsem hrud'. „Ale pokud jde o doktory a policajty, nikdo ze sebe nedokáže dělat takovýho blbce jako moje máma.“

SMETANOVÉ BOTY

Moje máma se jmenuje Faye a její táta byl pošťák. Vyrůstala ve městě, ve žlutém domě s bílým laťkovým plotem lemovaným nachovými kosatci. Její máma byla švadlena, podle některých nejlepší v celém údolí, takže Faye v mládí nosila krásné, dokonale padnoucí oblečení, sametová saka a polyesterové kalhoty i vlněné kalhotové kostýmy a gabardénové šaty. Chodila na bohoslužby a účastnila se školních a společenských akcí. Její život měl punc normálnosti, přísného řádu a nezpochybnitelné úctyhodnosti.

Punc úctyhodnosti vytrvale razila její máma. Babička LaRue dosáhla dospělosti v padesátých letech, v dekádě poznamenané idealistickou horečkou po 2. světové válce. Babiččin táta byl alkoholik v době, kdy se alkoholikům neříkalo alkoholici, ale opilci, tedy dávno předtím, než závislosti a empatie dostaly vlastní terminologii. LaRue byla ze „špatné“ rodiny zahnížděné ve zbožné mormonské obci, kde děti jako v mnoha jiných obcích platily za hříchy rodičů. Úctyhodní muži byli toho názoru, že je nehodna sňatku. Když se seznámila s dědečkem – srdečným mladíkem, který právě skončil u námořnictva – a vdala se za něj, začala vši silou budovat dokonalou rodinu, nebo alespoň navenek dokonalou. Domnívala se, že tím své dcery uchrání společenského opovržení, které jí samotné tolik ublížilo.

Jedním z důsledků byl bílý laťkový plot a skříň vlastnoručně šitého oblečení. Dalším důsledkem bylo, že se její nejstarší dcera provdala za přísného mladého muže s vlasy černými jako uhel a zálibou v nekonvenčním chování.

To znamená, že moje máma s neustále propagovanou úctyhodností naložila po svém. Babička chtěla své dceři dát to, co

sama nikdy neměla: dar v podobě dobrého původu. Jenže Faye o něj nestála. Moje máma nebyla žádná revolucionářka – i v době své vrcholné vzpoury si podržela mormonskou víru kladoucí důraz na manželství a mateřství –, ale společenské bouře v sedmdesátých letech ji ovlivnily minimálně v jedné věci: nestála o bílý lačkový plot a gabardénové šaty.

Máma mi vyprávěla desítky historek z dětství, o tom, jak si babička dělala starosti, aby její nejstarší dcera měla dobré společenské postavení, jestli jsou máminy šaty z látky piké akurátně střižené a sametové kalhoty akurátně modré. Skoro každá historka končila tím, že se do toho vložil můj táta a vyměnil samet za džíny. Zvlášť jedno mámino vyprávění se mi vrylo do paměti. Je mi sedm nebo osm a strojím se v pokojíčku na bohoslužbu. Vlhkým hadříkem jsem si přejela obličej, ruce a chodidla, vydrhla jsem si jen ty části kůže, které budou vidět. Máma se dívá, jak si přes hlavu natahuju bavlněné šaty, které jsem si vybrala, protože mají dlouhé rukávy, a já jsem si tím pádem nemusela mýt celé paže, a oči se jí lesknou závistí.

„Kdybys byla babiččina dcera, vstávaly bysme už za úsvitu a já bych tě načesávala. Zbytek času bysme si lámaly hlavu, které boty budou vypadat líp, jestli bílé, nebo smetanové.“

Najednou se tak nějak ošklivě usmívá. Snaží se udržet humorný tón, ale ta vzpomínka je zakalená záští. „A i kdybysme nakonec vybraly smetanové, stejně bysme přijely pozdě, protože babička by na poslední chvíli zazmatkovala, stavila by se u sestřenky Donny a půjčila by mi od ní smetanové boty na nižším podpatku.“

Upřeně hledí z okna. Uzavřela se do sebe.

„Bílé, nebo smetanové?“ podívám se. „Copak to není jedno a to samé?“ Měla jsem jen jedny boty do kaple. Černé, tedy alespoň bývaly černé, když ještě patřily mojí sestře.

Otočím se v šatech k zrcadlu, začnu si z krku stírat zatuhlou špínu a říkám si, že máma měla štěstí, protože se jí podařilo uniknout ze světa, kde tolik záleží na rozdílu mezi bílou a smetanovou a kde by takové starosti pokazily jinak dokonalé ráno,

ráno, které se dá strávit přehrabováním na tátově šrotišti ve společnosti Lukeovy kozy.

Můj táta – Gene – patřil k těm mladíkům, kteří vypadají vážně i rošťacky zároveň. Byl opravdu výrazný: měl ebenově černé vlasy, přísný hranatý obličej a nos jako šipku ukazující k divokým, hluboko posazeným očím. Na sevřených rtech mu často hrál úsměv, jako by svět existoval proto, aby se mu on mohl smát.

O jeho dětství toho vím hodně málo, přestože jsem dětství strávila na stejné hoře jako on a dávala jsem prasatům šlichtu do stejného železného žlabu. Nikdy o svém dětství nemluvil, takže můžu vycházet jen z máminých zmínek: říkala mi, že Děda zpod kopce býval agresivní, měl vznětlivou povahu. Vždycky mi přišlo divné, že máma použila slovo „býval“. Všichni jsme dobře věděli, že dědu není radno naštvat. Snadno se rozčílil, tak to prostě bylo a u nás v údolí by vám to každý potvrdil. Děda byl houžev, drsný a divoký jako koně, které nechával volně pobíhat po hoře.

Tátova máma pracovala ve Farmářské asociaci ve městě. Táta v dospělosti zastával dost krajní názory ohledně pracujících žen, příliš radikální i na naši mormonskou komunitu. „Ženská má být doma,“ vykřikoval pokaždé, když ve městě viděl vdanou pracující ženu. Teď si, už jako starší, občas říkám, jestli to jeho horování nesouviselo spíš s jeho vlastní mámou, než že by se jednalo o princip. Říkám si, že ho třeba mrzelo, že jeho máma nebyla doma a on musel trávit tolik času s náladovým otcem.

Táta své dětství strávil prací na farmě. Pochybuju, že by býval chtěl jít na vysokou. Ale z toho, co mi máma vyprávěla, usuzuju, že se kdysi vyznačoval energií, humorem a šarmem. Jezdil světle modrým Volkswagenem Broukem, nosil výstřední barevné obleky a módní hustý knír.

S mámou se seznámil ve městě. Faye jednou v pátek večer obsluhovala v bowlingové herně a Gene tam přišel s partou kamarádů. Nikdy předtím ho neviděla, takže jí bylo jasné, že

není z města a přijel z hor. Díky životu na farmě se od ostatních mladíků odlišoval – choval se na svůj věk dost vážně, působil impozantněji a samostatněji.

S životem v horách se pojí určitá nezávislost, představa soukromí a izolace, možná až suverenity. V tak ohromném prostoru můžete osamoceně plout celé hodiny, plavit se po borovicích, křovinách a kamenech. Z té nesmírnosti pramení klid; prostor uklidňuje svojí velikostí a všechno lidské ztrácí na důležitosti. A právě taková horská hypnóza, umlčování lidských dramát, Gena formovalo.

Faye se dole v údolí snažila neposlouchat nepřetržité maloměstské drby a fámy, které se k nim domů cpaly okny a pode dveřmi. Máma často říkala, že se chtěla všem zavděčit: prý pořád musela myslet na to, jaká má podle ostatních být, a proti své vůli se snažila napasovat do jejich představ, ať už jakýchkoliv. Bydlela v úctyhodném domě v centru města obklopeném dalšími čtyřmi domy – stály tak blízko u sebe, že kdokoli mohl vykuknout z okna a šeptem mámu odsoudit; připadala si tam jako v pasti.

Často jsem si představovala, jak Gene vzal Faye nahoru na Buck's Peak a ona poprvé v životě neviděla obličeje lidí z města a neslyšela jejich hlasy. Byli od ní daleko. Hora je zastínila a vítr je umlčel.

Brzy nato se máma s tátou zasnoubili.

Máma s oblibou vyprávěla historku ještě z dob, kdy nebyla vdaná. Hodně si rozuměla se svým bratrem Lynnem, tak ho vzala na návštěvu k muži, za kterého se chtěla vdát. Bylo léto, smrákalo se a tátovi bratranci divočili jako vždycky po žních. Když Lynn vešel do místnosti plné surovců s nohama do O, kteří na sebe křičeli, zatínali pěsti a mávali jimi ve vzduchu, myslel si, že se ocitl uprostřed rvačky jako ve filmu s Johnem Waynem. Chtěl zavolat policii.

„Řekla jsem mu, ať je chvíli poslouchá,“ dodala máma se slzami v očích, protože se už smála. Tuhle historku pokaždé vyprávěla